2018

M.A.

Semester –IV

SANSKRIT

PAPER–402

Subject Code—12

Full Marks : 40

Time : 2 Hours

The figures in the right-hand margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

Illustrate the answer wherever necessary

Group–A

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेनैव समाधेयाः

1. भवभूतिप्रणीतस्य 'उत्तररामचरितम्' इति नाटकस्य द्वितीयाङ्कस्य नाटकीयसौष्ठवं सम्यगालोच्यताम् । 10

अथवा

उत्तररामचरितनाटकस्य तृतीयाङ्कस्य वैशिष्ट्यं श्रेष्ठत्वञ्च आलोच्येताम् ।

2. सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या – 7

पुत्रसंक्रान्तलक्ष्मीकैर्यद्वृद्धेक्ष्वाकुभिर्धृतम् ।

धृतं बाल्ये तदार्येण पुण्यमारण्यकव्रतम् ।।

अथवा

अनिर्भिन्नो गभीरत्वादन्तर्गूढघनव्यथः ।

पुटपाकप्रतीकाशो रामस्य करुणो रसः ।।

3. युगजीवनमिति नाटकस्य नामकरणं सङ्गतं न वा ? आधुनिकनाटकरूपेण तस्य परिगणनं कियत् समीचीनम् ? नाट्यतत्त्वानुसारं सयुक्तिकं विचार्यताम् । 10

अथवा

भग्नविग्रहविषये किं विधानं गदाधरेण प्रदत्तम् ? युगजीवननाटकमाश्रित्य उपवर्ण्यताम् ।

4. सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या – 7

सर्वव्यापी जगल्लीनः परमेशः सनातनः ।

अणौ च परमाणौ च तृणे तोयलवेऽपि च ।।

अथवा

किं कर्दमाक्तं धरणीतलं क्वचिद्

व्योम्नो निरङ्कस भजेत् प्रतीकताम् ?

तुच्छातितुच्छं तृणपुष्पकं तथा
हापारिजातस्य सुचारु-रोचिषः?

5. यथाभिमतं प्रश्नत्रयस्योत्तरं प्रदेयम् – 3×2

i) क ऋष्यशृङ्गः ? तस्य पितुर्नाम् किम् ?

ii) 'ऋषीणां पुनराद्यानां वाचमर्थोऽनुधावति'–कस्य उक्तिरियम् ?

iii) रामचन्द्रमते केषां द्रव्यांणां पुनः शुद्धिः नापेक्ष्यते ?

iv) 'युगजीवनम्' इति नाटकस्य रचयितृनाम किम् ?
अत्र नाटके कीदृशी प्रस्तावना दृश्यते ?

v) युगजीवननाटकस्य प्रथमदृश्याभिनयस्य स्थानं समय यथानिर्देशं लिख्येताम् ।

Group–B

1. एक प्रश्नः समाधेयः – 10

क) वैराग्यस्य स्वरूपं ग्रन्थदिशा विचार्यताम् ।

ख) पतञ्जलिदिशा कति प्रमाणानि ? कानि च तानि ? एतेषां स्वरूपमुपस्थाप्यताम् ।

2. सप्रसङ्ग पंक्तिरेका व्याख्येया – 7

क) योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः ।

ख) ईश्वरप्रणिधानाद्वा ।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः – 10

क) शब्दार्थसम्बन्धानां नित्यत्वविषये भर्तृहरिमतम् उपस्थाप्यताम् ।

ख) भर्तृहरिस्वीकृतविवर्तवादः उपस्थाप्यताम् ।

4. एका व्याख्येया -- 7

क) अध्याहितकलां यस्य कालशक्तिमुपाश्रिताः ।

जन्मादयो विकाराः षड्भावभेदस्य योनयः ।।

ख) अर्थप्रवृत्तितत्त्वानां शब्दा एव निबन्धनम् ।

तत्त्वावबोधशब्दानां नास्ति व्याकरणादृते ।।

5. यथेच्छं प्रश्नत्रयं समाधेयम् – 2×3

क) निद्रायाः लक्षणं किम् ?

ख) किं नाम शब्दानां यतशक्तित्वम् ?

ग) कथं व्याकरणमपवर्गस्य द्वारम् ?

घ) भर्तृहरिमते व्याकरणस्य कति प्रतिपाद्यविषयाः ? के च ते ?

ङ) साधकानां योगसिद्धिः कथं भवति ?

—o—